

International Journal of Social Inquiry
Cilt / Volume 11 Sayı / Issue 2 2018 ss./pp. 423-431

KİTAP İNCELEMESİ

Christopher J. Bickerton, European Integration: From Nation-States to Member States, Oxford: Oxford University Press, 2012.

Samet YILMAZ*

Gerek Türkçe gerekse de yabancı literatürde AB'nin politik ontolojisi ve işleyişine ilişkin olarak çok sayıda çalışma yapılmıştır/yapılmaktadır. Kimi araştırmacılara göre AB, üye devletlerin egemenlikten kaynaklı yetkilerini bir üst-birime devrettiği ulus-üstü bir yapılanmadır. Kimilerine göre ise hükümetler-arası bir rejimdir. Özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde AB, (yeni) imparatorluk, orta çağcılık, (çok-düzeyle) yönetim, işlevsel çoklu-networkler, farklılaşmış bütünleşme veyahut değişken geometri gibi çeşitli modeller bağlamında ele alınmıştır. Belirtilen modeller, AB'nin dünya politikasında nasıl konumlandırılması gerektiğine ilişkin girişimlerdir.

Christopher J. Bickerton ise AB'yi farklı bir biçimde ele alır ve Avrupa bütünleşme sürecine yeni bir yaklaşım getirir. Modern Avrupa üzerine çalışmalarda bulunan yazarın bazı temel eserleri, Philip Cunliffe ile Alexander Gourevitch birlikte derledikleri *Politics Without Sovereignty: A Critique of Contemporary International Relations* (2007), *European Union Foreign Policy: From Effectiveness to Functionality* (2011), *European Integration: From Nation-States to Member States* (2012) başlıklı kitaplardır. Bu eserlerinin yanı sıra yazarın AB'nin dış politikası ve örgütlenme yapısının işleyişine ilişkin çalışmaları bulunmaktadır. Yazar tarafından kaleme alınan eserler arasında en dikkate değer

423

IJSI 11/2
Aralık
December
2018

* Arş. Gör., TÜBİTAK 2211-A Bursiyeri, Bursa Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Bursa/Türkiye. sametyilmaz@uludag.edu.tr

olanı, bu yazıda tanıtılmaya çalışılacak olan *European Integration: From Nation-States to Member States* adlı monografidir. Zira Bickerton, bu çalışmada Avrupa bütünleşmesini bir devlet dönüşümü süreci olarak ele almaktadır. O'na göre AB ne devletlerin yerini almaya çalışan özerk bir birim ne de varlıklarını güçlendiren bir araçtır; bundan ziyade Avrupa'da yeni bir devlet biçimleniminin ortaya çıkışını işaret etmektedir.

424

IJSI 11/2
Aralık
December
2018

Bickerton, Avrupa bütünleşme sürecinin bir devlet biçimleniminden başka bir devlet biçimlenimine geçişi ifade ettiğini ileri sürmektedir ki bu da ulus devletlerden üye devletlere geçiştir. *Bu dönüşümün temelinde devlet-toplum ilişkilerinin görelileştirilmesi (relativized) bulunmaktadır* (s. 12). Geleneksel ulus-devletlerin aksine üye devletlerin ulusal hükümetleri, kendi güç ve kimliklerini ulusal bağlamda değil, daha geniş bir topluluk bağlamında kazanmaktadırlar. Bu durum karar-alma süreçlerini belirlemekte, kurumsal araçları şekillendirmekte ve onlara çeşitli sosyal amaçlar vermektedir.

19. yüzyılla birlikte belirgin hale gelmeye başlayan modern devletlerin tanımlayıcı niteliklerinden biri ulus-devlet olmalarıdır. Bu durum, devletlerin politik ölçek ve kapsamının şekillenmesinde belirleyici olmuştur. Bu model çerçevesinde devlet araçları ile yerleştirilmiş bir topluluk arasındaki ilişki, hükümetlerin temel meşguliyetini belirleyen bir unsur haline gelmiştir. Devlet ile ulus arasında kurulan bağ, ulusal çıkar, self-determinasyon, ulusal egemenlik vb. unsurlarla devletlerarasındaki ilişkilerde bir denge unsuru oluşturmuş ve bu çerçevede devletlerarası sistem kurumsallaşmıştır.

Avrupa'da, belki de modern ulus-devlete yönelik en önemli tehdit olarak II. Dünya Savaşı ve savaş sonrası fiiliyata geçen Avrupa bütünleşme süreci görülmektedir. Bu dönemle birlikte yeni bir politik örgütlenme biçiminin şekillenmeye başladığı akademik literatürde yaygın bir kanaattir. Bickerton ise farklı bir yaklaşım benimser. O'na göre 1945 sonrası dönemde Avrupa'da ulus-devlet, iş çevreleri ve iş gücü arasındaki sınıf uzlaşısı yoluyla korunmuştur. Bu durum, *ulusal korporatist devletin* ortaya çıkmasını beraberinde getirmiştir. Bu devlet formu, politika-yapım ve karar-alma süreçlerinde ulusal çerçevenin ya da ölçeğin tekrar önem kazanmasını sağlamıştır zira hak ve sorumluluklar, öncelikli olarak ulusal ölçekte belirlenmiştir. Bu devlet

Kitap İncelemesi

biçimlenimi kendi uluslararası düzenine sahiptir. Ortaya çıkan uluslararası düzen, savaş sonrası toplumsal sözleşmenin niteliklerini yansıtmaktadır ve ulusal nitelikteki sosyal/politik hedeflerle birlikte değerlendirilmiştir (ss. 12-13).

Bickerton'a göre üye devletlilik, *II. Dünya Savaşı sonrası dönemde hâkim olan ulusal korporatist devletin dönüşümüyle ortaya çıkmıştır* (s. 13). Şöyle ki savaş sonrası dönemde Avrupa'da dikkate değer bir ekonomik gelişme yaşanmış ancak sistem 1970'lerle birlikte krize girmiş ve sonrasında yeni bir politika-yapım biçimi ortaya çıkmıştır. Ulusal ölçekte belirlenen devlet-toplum ilişkileri ve politika-yapım şekli, yerini *bütünleşik bir Avrupa düzeyinde (pan-Europe) işbirliğine* bırakmıştır. Bu süreç, politika-yapım süreçlerinde ulusal aktörlerin etkinliğinin azalmasıyla başlamış, ilerleyen dönemde hükümetlerin kendi ulusal toplumlarıyla olan bağları zayıflamıştır. Avrupa düzeyinde ortaya çıkan bu işbirliği alanı, yeni bir federal devlet veyahut da belli düşünsel yapı içerisinde devletlerin kümelendiği bir yapı değildi. Birlik, herhangi bir ideolojik veyahut etik sembolden ziyade teknik bir gereklilik olarak görülmekteydi. Teknokrasi ise AB üyesi devletlerin ulusal gücünün kısıtlanmasında temel faktör konumuna geldi (s. 11-14).

Bickerton, birinci bölümde AB'nin işleyişine ilişkin görgül bir inceleme yapar ve dört temel politika alanı olan dış politikayı, ekonomi ile iç güvenlik politikasını ve anayasal girişimlerini ele alır. Bickerton'a göre bu alanlara ilişkin görgül bir değerlendirme, AB'nin ne yalın bir hükümetler-arası işbirliği ortamı ne de tamamen ulus-üstü bir yapılanma olduğunu ortaya koymaktadır (s. 15). Birlik idari sisteminde, ulusal temsilciler ve yetkililer merkezi bir yer tutmaktadır ancak bunlar, geleneksel devletlerarasındaki ilişkilerin gerçekleşmesindeki rollerinden farklı bir konumdadır. Bu temsilci ve yetkililer, geleneksel uluslararası ilişkilerdeki ulusallık düşünseline göre belirlenen ideolojik temelde değil, uzmanlık temeline dayanan bir yapı içerisinde etkileşime girmektedir. Bu yapının temel karakteristiği ise *uzlaşma (compromise) ve oydaşmadır*. Devletler, Avrupa bütünleşme sürecindeki temel aktörler olsalar bile, 19. yüzyıldaki tek-benli devletler değildir. Temsilciler, ortak çözüm bulma paradigması çerçevesinde etkileşime girmektedir ve bu işbirliği sürecinde ulusal çıkar vb. reaksiyonların etkisi düşüktür. Ulusal temsilciler, ele alınan meselelere daha çok teknik açıdan yaklaşmaktadır (ss. 46-49). Örneğin AB dış politikasının belirlenmesinde önemli birimler olan PSC

(Political and Security Committee) ve Civcom'da (Committee for Civilian Aspects of Crisis Management) ulusal temsilciler yer almaktadır. Bununla birlikte söz konusu birimler, geleneksel hükümetler-arası işbirliği sürecinin ötesinde eğilimlere sahiptir ancak ulus-üstücü bir yapılanma da değildir; Avrupa çapında bir uzlaşım ortamı oluşturulmaya çalışılmaktadır ve temsilcilerin rolleri de ulusal pozisyon ya da çıkarların korunmasından ziyade oydaşma oluşturmaya yöneliktir (ss. 27-33).

426

IJSI 11/2
Aralık
December
2018

Bickerton, ikinci bölümde üye devlet paradigmasının teorik temellerini ortaya koyar. O'na göre devlet, yalnızca meşru şiddet tekeline sahip bir birim değildir; aynı zamanda *ilişkisel (associative)* bir topluluktur; beşeri iradeyi bir araya getiren maddi ve düşünsel gücü temsil eder (s. 52). Modern devlet içerisinde hâkim normlar, ulusluluk ve popüler egemenliktir. Bu yapılanma içerisinde devlet eyleminin limitlerini veyahut da ulusal yürütmenin eylem alanını belirleyen kısıtlar daha çok içeriye dönüktür (ss. 54-60). Bickerton, ulusal gücün kullanımında sınırlamaların düşünsel ve pratik açıdan belirlendiğini ileri sürer ve bu hususta çeşitli örnekler verir. Örneğin Montesquieu için güçler ayrımı ve aristokrasinin varlığı, kralın egemenliği ile sivil toplumun özgürlükleri arasında bir denge oluşturmaktaydı. Tocqueville ise Kuzey Amerika'da yerel birimlerin merkezi hükümetin gücünü dengeleyebileceğini belirtmekteydi. Görüldüğü üzere devletin hükmetme gücüne getirilen kısıtlar daha çok iç politikayı referans alan bir niteliğe sahipti (ss. 64-65).

Üye devletlilik ise modern ulusal devletten farklıdır. AB içerisinde üye devletlilik, öncelikli olarak yasal bir unvandır (ss. 52-53). Özellikle olarak bu devlete kendi biçimlenimi kazandıran unsur ise devletin ötesinde sorumluluklar yüklenmesi ve bağdaşıklıklara girmesidir. Bu şekilde ulusal gücün icrası kısıtlanmaktadır. Bickerton'a göre AB, Avrupa'da var olan devletlerin yerini almaya çalışan bir birim değildir. Bundan ziyade ulusal gücün kullanımına dışsal kısıtların getirildiği üye devletlilik biçimlenimini oluşturan bir yapıdır. Bickerton, önceki dönemlerde devlet gücünün kısıtlanmasında içsel unsurların belirleyici olduğunu ancak AB bağlamında bu sürecin dışsal bir kısıtlama şeklinde gerçekleştiğini ileri sürmektedir. Böyle bir yapı devlet-toplum karşıtlığına dayanır zira ulusal gücün dış etki yoluyla kısıtlanması, halkın politikadan uzak tutulmasına dayanır; ulusal güç üzerindeki kısıtlar bir ilke ya da ideolojiden ziyade kurumsal ve bürokratik araçlarla sağlanır. Bu durum, ulus-üstü

nitelik gösteren AB kurumlarının ulusal iradeyi kontrol ettiği ve üzerinde baskı uyguladığı anlamına gelmemektedir zira AB, üye devletlerin yerini almaya çalışan bir örgütlenme değildir (ss. 60-62). Bickerton, üye devletlilik biçimleniminin aslında bir öz-sınırlandırma olduğunu ileri sürer ve moral unsurunu J. H. H. Weiler'ın *yasal/anayasal tolerans (constitutional tolerance)* olarak kavramsallaştırdığı duruma dayandırır. Buna göre Avrupa bütünleşmesi süreci, Avrupa devletlerinin içsel bir dönüşüm projesidir ve AB kurumları da bu işlevi görmektedir. Böyle bir temelde üye devletler, bir üst iradeye tabi olmaktan ziyade birbirlerine karşı sorumludurlar. Bu moral unsur daha çok gündelik/rutin pratiklerde kendisini göstermektedir ve bu bakımdan da AB ve üye devletlilik bağlamında kısıtlama, aslında kamusal reform niteliğindedir (ss. 63-64).

Üçüncü bölümde Bickerton, üye devletlilik biçimleniminin gelişimine tarihsel açıdan yaklaşır ve neden, nasıl ve ne zaman ortaya çıktığını ele alır. O'na göre Avrupa bütünleşme süreci, Avrupa'da 20. yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkan şiddet olaylarına bir tepki olarak değil, 1945 sonrası dönemin gelişmelerine odaklanarak anlaşılabilir. Üye devletlilik biçimlenimi, 1945 sonrası Avrupa'da ortaya çıkan ulusal Keynesyen devlet modeline bir tepki olarak ortaya çıkmıştır (s. 16).

Bickerton, II. Dünya Savaşı sonrası dönemde Avrupa'da yeni bir devlet biçimleniminin ortaya çıktığını ve bu devlet biçimleniminin sosyal bir sözleşmenin ürünü olduğunu ileri sürer. Bu yeni devlet, ulusal korporatist bir devletti; iş çevreleri ile iş gücü arasındaki uzlaşmaya dayanmakta ve devlet de bu hususta aracı konumda bulunmaktaydı. Korporatist devlet, ekonomik ve toplumsal hayata müdahale etmekteydi ve kapitalist sisteme istikrar kazandırmak amacıyla rekabet halindeki sosyal grupların uzlaşısına dayanan bir yapıyı düzenlemekteydi. Esasında bu yapı, toplumu de-politize etmişti zira temelinde sınıf uzlaşısı bulunmaktaydı; devlet, politik pozisyonlara göre değil, işlevsel nitelikteki teknik kararlara göre işlemekteydi. Bu yapı içerisinde sendikalar ve ticaret odaları gibi birimler ile devlet bürokrasisi etkin bir konumdaydı. Ayrıca her ne kadar temsili birimler olan yasama organlarının etkinlikleri azalsa da toplumun devletten beklentisi artmıştı zira devlet, toplumsal hayata yoğun bir şekilde müdahale etmekteydi (ss. 78-90). 1970'li yıllarda ortaya çıkan kriz durumu ise, bu sözleşmenin, dolayısıyla da ulusal korporatist devletin dönüşümünü gerektirdi. Petrol krizi ve Bretton

Woods sisteminin sona ermesi gibi dış şoklar krizin ortaya çıkmasında belirleyici olmakla birlikte, ekonomik krizin temelleri daha çok Batı Avrupa toplumsal yapılarına içkindi. Ekonomik krizle birlikte savaş sonrasının sınıf uyuşması çözülmeye başladı; kârlar azaldı ve enflasyon sorunu ortaya çıktı. Bu kriz, Keynesyen toplumsal sözleşmenin kriziydi ve ekonomik olduğu kadar da sosyal/politik bir krizdi (ss. 90-95). Devletler, ortaya çıkan bu krize 1980'lerin ortasına kadar daha çok eski yöntemlerle cevap vermeye çalışsa da daha sonraki süreçte savaş sonrası ortaya çıkan yapı etkisizleştirildi ve yeni bir devlet biçimlenimi olan üye devletlilik ortaya çıktı. Öncelikli olarak devletin ekonomideki rolü azaltıldı. Bu dönemle birlikte devlet, artık doğrudan üretim süreçleriyle piyasaya girmeyecek ve daha çok özel firmaların eylemlerini düzenleyip denetleyecekti ki bu da *düzenleyici devlet* anlamına gelmekteydi. İkinci olarak halkın devletten beklentileri azaltılmaya çalışıldı ve yürütme, ulusal kısıtlardan kurtulmak ya da politik meydan okumalarla karşı karşıya kalmamak için kararları daha çok teknik bir gereklilik olarak yansıttı. Karar-alma ve politika-yapım süreçlerinde demokratik irade dışarıda tutulmaya çalışıldı; yarı-özerk, hükümeteşel-olmayan örgütlenmeler ve bağımsız denetim birimleri sistem içerisinde etkin hale geldi. Aslında bu durum, ulusal korporatist devlet ile üye devletlilik arasında benzerlik oluşturmaktaydı. Her ikisinde de kararlar teknik bir unsur olarak görülmüş ve belli örgütlenmeler ya da gruplar demokratik iradenin önüne geçmiştir. Ancak birincisinde bu durum daha çok ulusal ölçekte ele alınırken ikincisinde kısıtlama uluslararası nitelikte ya da dışarıya yönelik olarak gerçekleşmiştir (ss. 96-108).

Bickerton, 4. bölümde Avrupa'daki makro-ekonomik politika-yapım sürecini ele alır; Avrupa ekonomisine ilişkin politika-yapım süreçlerini iki döneme ayırır ve bu iki dönemin farklı devlet biçimlerinin özelliklerini yansıttığını ileri sürer. 1950'lerdeki girişimler (AKÇT ve Roma Andlaşmaları), temelde Keynesyen odayaşmayı kurmaya yönelikti. Bu dönemde Avrupa çapında ekonomik bütünleşme zayıftı zira iç politika, ulusal gücün hükümetler tarafından etkin bir şekilde kullanılmasına izin vermemekteydi ve hükümetler hem piyasa ekonomisinin hem de refah devleti uygulamalarının kısıtlayıcı etkisi altında kalmıştı. 1970'lerde ortaya çıkan sosyal/ekonomik kriz ortamı sonrasında ise ekonomik bütünleşmenin ivmesi artmış ve Avrupa'da ulus devletlerden üye devletlere geçiş süreci başlamıştır (ss. 114-124). 1980 sonrası girişimler ise (Avrupa Para Sistemi, Tek Avrupa Senedi ve Parasal Birlik)

Kitap İncelemesi

Keynesyen oydaşmayı ortadan kaldırmaya yöneliktir. Bu dönemle birlikte ulusal makro-ekonomi politikaları üzerindeki iç politika etkisi marjinalize edilmiş ve AB düzeyindeki girişimler, ulusal gücün kullanıma yönelik olarak iç politik kısıtların azaltılmasına yönelik işlevselleşmiştir. AB düzeyindeki girişimler ve normlar, dışsal bir teknik gereklilik olarak yansıtılmıştır; böylece iç politikanın etkisi azaltılmış ve hükümetler hareket alanı kazanmıştır. Bu şekilde AB düzeyindeki girişimlerin etkinliği artmıştır (ss. 125-148).

Bickerton, 5. bölümde AB'nin dış politika oluşturma yönündeki girişimlerini ele alır. O'na göre Soğuk Savaş'ın yoğun olduğu 1950'li ve 1960'lı yıllarda Avrupa çapında bir dış ve güvenlik politikası geliştirmek olası olmamıştır. Bunun birincil sebebi, uluslararası sistemin o dönemki yapısıdır. 1970'lerde uluslararası sistemde yumuşama emarelerinin ortaya çıkması ve özellikle Helsinki süreciyle birlikte Avrupa çapında işbirliği yapma imkânları artmıştır (ss. 151-166). Böylece Avrupa'da hükümetlerin dış ve güvenlik politikalarında girişim yapabilmesinin önü açılmıştır. AB düzeyinde dış politika, ideolojik unsurlardan ayrıştırılmış ve teknik/bürokratik bir çerçevede ele alınmıştır ki bu durum, üye devletlilikle uyumlu bir süreçtir zira dış ve güvenlik politikası, ağırlıklı olarak teknik nitelikteki kurumsallaşma şeklinde gerçekleşmiştir. Aslında bu süreç, bir devletin dış politikasına benzer bir nitelikte değildi zira klasik güç politikaları uygulamaktan veyahut *büyük bir strateji (grand strategy)* geliştirmekten ziyade kurumsal girişimler gerçekleştirilmişti. Bu girişimler, esasında teknik nitelikteki Birlik normlarının yeni bir alanda uygulanması süreciydi. Önce PSC, daha sonra Ortak Dış ve Güvenlik Politikası süreci, üye devlet yetkililerinin, üye devletlilik biçimlenimiyle uyumlu olarak ulusal baskılardan uzak yeni bir etkileşim formu geliştirme girişimleriydi (ss. 166-180).

Bickerton, sonuç bölümde kitap boyunca ileri sürdüğü önermesini detaylandırır ve önermelerinin ötesinde yeni araştırma soruları ortaya atar. O'na göre AB ne hükümetler-arası ne de ulus-üstü bir yapılandırma; bir devlet dönüşümü sürecidir. Ancak bu temel önermenin yanı sıra üye devletlilik biçimleniminin Avrupa politikası açısından sonuçları ve AB'nin demokrasi açığı içerisindeki yerinin ele alınması gerekmektedir (s. 182).

Bickerton, Avrupa politikasının artan oranda çelişkili ve birbirine karşıt gibi görünen iki unsur temelinde şekillendiğini ileri sürer ki

bunlar popülizm ve teknokrasidir. Yaygın kanaate göre teknokrasi, elitlere ya da uzmanlara güven gerektirir; bu sistem içerisinde onlar etkilidir ve toplumsal hayatın rasyonel prensiplere göre örgütlenmesi gerektiğine dayanır. Popülizm ise elit-karşıtıdır ve toplumsal hayatın duygusal/moral unsurlarına vurgu yapar. Bickerton'a göre böyle bir kabul, bu iki trendi karşıt kamplara yerleştirir ancak bu böyle olmak durumunda değildir. Hem teknokrasi hem de popülizm yeni bir politika çerçevesi oluşturmaktadır (ss. 183-185).

430

IJSI 11/2
Aralık
December
2018

Bickerton, teknoloji ve popülizm arasındaki ilişkiyi ele alırken özellikle Nadia Urbinati'nin *Democracy and Populism* başlıklı çalışmasından destek alır. Buna göre popülizm aslında demokrasiye karşı olmak anlamına gelmez; onun karşıtlığı daha çok temsili demokrasiyedir. Popülist politika, devlet gücü konusunda eleştirel değildir zira hükmetme gücünü elinde tutmak ister; güçlü bir parlamento karşıtlığına ve politik gücün aracısız kullanımına dayanır. Ayrıca entelektüel-karşıtı bir retorik kullansa da dışa vurulmayan bir elitizmi bünyesinde barındırır. Popülizmin temsili demokrasiye olan karşıtlığı ve dışa vurulmayan elitist eğilimleri, teknokrasiyle arasındaki tamamlayıcı ilişkiyi kurumsallaştırmaktadır. Teknokrasi, kararların politik mahreçlerde alınmasına karşı çıkar; kararlar, yalnızca tarafsız uzmanlar tarafından alınmalıdır. Bu çerçevede teknokrasi de politik temsili kurumlara karşı mesafelidir zira temsili kurumlar yeterli bilgiye sahip değildir ve politik gruplar/partiler optimum olanı değil, tikel olanı temsil ederler. Bickerton, bu durum temelinde, AB içerisindeki hükümetlerin ne zaman karar-alma konusunda iç politikada zorluklar yaşasalar bu zorluğu, AB kurumlarının uzmanlık ve teknokrasiye dayanan söylem ve pratiğiyle aşmaya çalıştıklarını ileri sürer. Başka bir şekilde belirtmek gerekirse AB düzeyi bir uzmanlık alanı olarak işlevselleşerek içerideki muhalif güçlere veyahut ulusal güce karşı dışsal bir denge unsuru haline gelmektedir. Bu bakımdan çoğunlukla teknokrasi ile popülizm iç içe geçmiş bir yapıdadır. Bu yapı, AB'nin demokrasi açığı önermesini yeniden ele alınmasını gerektirmektedir zira AB'nin demokrasi açığı, bu yapı çerçevesinde ele alındığında zaten Avrupa bütünleşmesinin kurucu bir unsurunu oluşturmaktadır. Özellikle 1985 sonrası dönemde bu durum daha belirgin hale gelmiştir (ss. 186-188).

Bickerton'ın üye devletlilik kavramsallaştırması hem AB'nin işlevini hem de modern devletin dönüşümünü açıklama konusunda alternatif bir bakış açısı sunması sebebiyle önemli bir girişimdir. Söz konusu

Kitap İncelemesi

kavramsallaştırmanın teorik bir çerçeveye sahip olması, uygulanabilirliğini ve test edilebilirliğini güçlendirmektedir. Bununla birlikte Bickerton'ın yaklaşımının AB'ye özerk bir eylem sahası bırakmaması ve modern ulusal devletlilikten üye devletliliğe geçiş sürecini doğrusal bir geçiş bağlamında ele alması, yaklaşımının temel eksiklikleri olarak belirtilebilir. Ayrıca üye devlet modelinin, kapsamlı bir kavramsal çerçeve ortaya koyabilmesi için devlet egemenliğinin dönüşümünün, egemenlik-ulus ilişkisinin ve devletin uluslararasılaşması süreçlerinin daha detaylı bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Zira özellikle ulusal devletten üye devlete geçiş süreci, ulusal egemenlik olgusu üzerinde dönüştürücü bir etki ortaya çıkarmaktadır. Ancak yine de üye devletlilik kavramsallaştırması, günümüzde devletlerarası örgütlenme düzeyinin arttığı da göz önünde alındığında, modern devletin dönüşümü açısından dikkate değer bir girişimdir. Bu bakımdan üye devletlilik önermesi, görgül açıdan daha fazla test edilmelidir. Kaldı ki Bickerton'ın kendisi de bu hususu belirtmektedir. O'na göre üye devletlilik kavramsallaştırması, diğer coğrafyalarda ve uluslararası toplumun genelinde de ele alınmalı ve teorik alt-yapısının geliştirilmelidir (ss. 190-195).

431

IJSl 11/2
Aralık
December
2018

Samet YILMAZ

432

IJSI 11/2
Aralık
December
2018